

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Simson, nazireeër bij de gratie Gods (Richteren 13)

Hoe groter de nood, des te indrukwekkender is ook de verlossing. Dat valt elke keer weer op, wanneer je de Bijbel leest. Er staan nogal wat verhalen over verlossing en bevrijding in de Bijbel, met als onmiskenbaar hoogtepunt de geboorte van de Christus. Die verhalen over verlossing en bevrijding, die kun je niet los zien van wat God gedaan heeft in Jezus. Ook al hebben al deze verhalen een eigen zin en betekenis, tegelijk wijzen ze ook heen naar het grote dat gaat gebeuren.

Dat is met dit verhaal van Richt. 13 ook zo. De geboorte en opvoeding van Simson onthullen iets over de wijze, waarop God definitief orde op zaken gaat stellen in Christus Jezus. Het eerste wat ons opvalt is, dat Simson geboren wordt uit een onvruchtbare vrouw. Een niet gewoon beeld in de Bijbel. Denk maar aan Sara, Rachel, Hanna, Elizabeth. Op de kruispunten van de heilsgeschiedenis komen we ze telkens weer tegen, deze onvruchtbare vrouwen, die het beeld zijn van de doodlopende weg, welke door God wordt opengemaakt. De tijd, waarin Simson geboren werd, was zo'n tijd, waarin het leven op dood spoor was gerangeerd. De Filistijnen, de meest onbesneden tegenstanders van Israël, waren heer en meester in het land. En dat had het volk bepaald aan zich zelf te danken.

—□—

Typend voor deze tijd is het woord uit Richt. 21: „In die dagen was er geen koning in Israël; ieder deed wat goed was in zijn ogen.” In zo'n tijd verliezen de mensen de fijne anten-

DOOR J. BOUMA SLIEDRECHT

ne voor het Woord van God. Het leven zit dicht gesmeerd vanwege de grove afgoderij en het spreken van God wordt niet meer herkend. Illustratief is in dit verband ook een woord uit 1 Sam. 3:1 „Nu was in die dagen het Woord des Heren schaars; gezichten waren niet talrijk.” We proeven daarvan ook iets in de reactie van Simsons ouders. Wanneer de Here zich openbaart in de gestalte van een engel, dan herkennen ze Hem niet. Ze zijn zo zeer vervreemd geraakt van de Here, dat ze Hem niet herkennen aan zijn woord en aan de stijl van zijn handelen. Zó verstopt is het leven, zó onbesneden is het hart, dat Manoah vreest voor zijn leven, wanneer de engel zich bekend maakt. „Wij zullen zeker sterven, want wij

hebben God gezien”, zegt hij. Deze vrees is geen eerbied, maar angst. Angst die door dit verhaal heen kruipt. Nergens vind je die onbevagen en eerbiedige houding van bijv. Abraham, die niet vreesde, omdat hij geloofde. Maar hier is het één en al huiver voor wat er gebeurt. Vrees voor het onbekende, dat ze niet bij name weten te noemen.

Het is de Engel des Heren die dan een tip van de sluier oplicht, wanneer zij hem vragen naar zijn naam. „Waarom vraagt gij toch naar mijn naam? Immers, die is wonderbaar.” Daarmee verwijst hij naar de geschiedenis, naar de stijl van zijn handelen, doordat hij op een wonderlijke wijze vaak openingen maakte in de geschiedenis van zijn volk.

Wat hebben deze twee mensen er een tijd voor nodig gehad om het Woord van God te verstaan. En dat komt omdat er vanwege de zonde een dikke korst om het leven zit heen gebakken, waardoor je doof en blind wordt voor het spreken van de Here.

—□—

Behalve dat de geboorte van Simson iets heel bijzonders is, zal ook zijn opvoeding heel ongebruikelijk zijn. Ook dat heeft de ouders van Simson bevreemd, want tot tweemaal toe worden de leefregels voor de jongen herhaald. De engel zegt ze tegen de vrouw (vss 4 en 5), de vrouw herhaalt ze voor haar man (vs 7), en de man vraagt er de engel nog eens naar (vs 13 en 14). We moeten er trouwens op letten, dat de leefregels voor de jongen, tijdens de zwangerschap ook door de moeder in acht moeten worden genomen. M.a.w. ook de kraamkamer en de kraamvrouw staan in het teken van het nazireeërschap. De opvoeding van Simson wordt van boven af gedikteerd. Je proeft daarin iets van een afwijzing van de menselijke mogelijkheden om de Verlosser van Godswege te vormen voor zijn taak. Een verlosser komt niet van beneden, maar van boven. Zijn geboorte en opvoeding wijzen daarop. Zijn opvoeding en vorming zijn een taak van de Heilige Geest. En je ziet ook dat het daar in dit hoofdstuk op uitloopt. Vss 24 en 25: „De jongen groeide op, en de Here zegende hem. En de Geest des Heren begon hem aan te drijven in Mahane-Dan tussen Zora en Estaol.”

Van hieruit zou ik een lijn willen trekken naar het begin van Jezus' publieke optreden in Israël. Na de doop in de Jordaan is het de Geest van God, die hem aandrijft. Matth. 4:1 „Toen werd Jezus door de Geest naar de woestijn geleid om verzocht te worden door de duivel.” De uit God geboren verlosser moet op een geeste-

Inhoud

- 65 Ds J. Bouma, Simson, nazireeër bij de gratie Gods
- 66 Drs W. G. Rietkerk, Ken U zelve (1)
- 66 Ds A. H. Algra, Pastorale Notities
- 67 H. S. van der Veen, Kerklied en gemeente (2)
- 68 Joop Klein, Loflied om de uitverkiezing
- 79 H. Strating, Overleg en vakbondsakties

lijke wijze voor zijn taak bekwaam gemaakt worden.

—□—

Simson wordt door de engel des Heren een „nazireeër Gods” genoemd. Een nazireeër is geen onbekend verschijnsel in de Bijbel. Een nazireeër is iemand die met z'n hele bestaan gewijd is aan de Here. Hij moet het volk opscherpen, hoe het behoort te leven in het verbond met de Here. Het nazireeërschap heeft iets demonstratiefs, iets van een protest in zich. Dat komt tot uitdrukking in de leefregels, die hij opvolgt.

Zo mag hij bijvoorbeeld zijn haar niet afknippen, hij drinkt geen wijn of sterke drank en mag zich niet verontreinigen. Anders dan de profeet uit zijn protest zich tegen de zonden van het volk door zijn uiterlijk.

Het nazireeërschap bestaat bij de gratie Gods, d.w.z. het nazireeërschap is geworteld in de religie. De nazireeër is een geestelijk figuur. Zonder deze geestelijke onderbouw wordt het nazireeërschap een aanfluiting, een karikatuur. En dat zie je jammer genoeg in het leven van Simson, de nazireeër, steeds sterker naar voren komen. Dat karikaturale, dat overdrevene, dat meer gevoed wordt door het vlees dan door de geest.

Wanneer de nazireeër zo ongeestelijk te werk gaat, verwordt de reformatie tot een revolutie. En de nazireeër wordt een revolutionair, een guerillo. Is het daarom ook, dat God, bij de grote verlossing van zijn volk in Christus, zo helemaal alleen zijn weg gaat? Echt helemaal buiten de mens om, om zo doende de overwinning veilig te stellen?

We hopen daar één van de volgende keren op terug te komen.

Book en Sound

Stichting Book & Sound te Barendrecht bericht ons het volgende: Wekelijks worden in onze studio in Barendrecht een aantal artikelen uit Opbouw voor blinden en slechtzienden ingelezen op cassetteband en verzonden naar de geabonneerden op deze uitgaven.

Per 1 januari j.l. is onze apparatuur geheel gemoderniseerd, zodat we thans een prima kwaliteit cassetteband kunnen afleveren.

Men dient zich, liefst schriftelijk, te melden bij Stichting Book & Sound, Postbus 136, 2991 AC Barendrecht. Mocht dit onmogelijk zijn dan graag een telefoontje naar telefoonnummer 01806-12106.

Ken U zelve - 1*)

Boven de poort die toegang gaf tot het orakel in Delfi in de Griekse oudheid stond de spreuk, die ik als titel boven dit artikel geschreven heb: „gnothi seauton”: Ken u zelf.

Wie wijsheid zoekt, mysterieuze wijsheid - want daarvoor ging je immers naar het orakel in Delfi - kreeg van boven de poort aan de ingang de wenk: zelf-kennis is belangrijker dan al het andere! Wat heb je aan diepe wijsheden als je jezelf niet kent... Tegelijkertijd worden wij echter door deze spreuk teruggeworpen op dat wat het makkelijkst lijkt, maar het moeilijkst blijkt te zijn. Want is er wel een groter raadsel, dan het raadsel dat de mens bij tijd en wijle voor zichzelf is?

Raadsel

In geen tijd zijn wij ons-zelf meer tot een raadsel dan in onze 20e eeuw. Ik denk dat het komt door de uitersten waarin wij leven. Wij zijn als 20e eeuwse mensen machtiger dan ooit tevoren, denk maar aan de kunstmanen, de computers, de hartoperaties, enz., maar tegelijk zijn wij hulpelozer dan ooit tevoren, als wij denken aan de atoombewapening, het milieu en de wereldsamenleving. Enerzijds danken wij ons welvaren groter dan ooit tevoren aan de technocratie, anderzijds voelen wij ons gevangene van die complexe ingewikkelde bureau-cratische samenleving met zijn bijwerkingen van werkloosheid en inflatie.

In geen tijd zijn wij ook ons-zelf méér tot een raadsel dan nu, nu een vloed van psychologen en andragogen zich bezighouden met de mens. „We know nothing of man, far too little” (wij weten nog niets van de mens, véél te weinig”) zei de beroemde psycholoog C. G. Jung vlak voor zijn dood.

Massificatie

Een grote rol speelt ook de massificatie: de grote toename van de bevolking en de ophoping daarvan in de grote steden. Je verliest jezelf tussen de flats en de wolkenkrabbers, op autobanen en treinstations. Wie heeft daar nu nog het gevoel iemand-te-zijn? Onze maatschappij met zijn warrenhuizen en multi-nationals wordt in toenemende mate onpersoonlijk. Wij functioneren alleen nog in het kader van een grote welvaarts-machine en worden meer en meer een „een-dimensionaal mens”. Zó erg zelfs dat het gezegde van Constantijn Huygens op deze tijd van toepassing is:

Ken u zelve, zei ik tot iemand,
maar hij kon niet,
hij was niemand.

Leg hiernaast een uitspraak van een meisje uit onze tijd: „I have the frightening feeling, that at some level of existence I am a nobody, that my identity has collapsed and deep down

*) In de nu volgende artikelen heb ik samengevat wat ik in de afgelopen jaren verstrooid over vele artikelen over dit onderwerp geschreven heb.

DOOR W. G. RIETKERK UTRECHT

no one is there”. Ik heb het angst-aanjagende gevoel dat ik op een bepaald niveau van mijn bestaan een „niemand” ben, dat mijn identiteit in elkaar gestort is en dat er heel diep binnen in mij niemand is... (The culture of narcissism” van C. Lasch p. 25).

Narcisme

Huygens was zijn tijd ver vooruit zo blijkt uit dit citaat uit het bekende boek van Christofer Lasch. Deze laatste schrijft deze diepe onzekerheid

aangaande ons-zelf toe aan narcisme - een soort diep ingewortelde liefde-haat relatie met mijzelf, die ons al vroeg wordt aangeleerd door een samenleving, die ons niet echt warmte en liefde biedt, maar die ons eerst aantrekt met grootse beloften en daarna teleurstelt door schijn-liefde en schijn-warmte.

Saul

De diepste oorzaak is intussen in al deze analyses van onze tijd niet genoemd. Wij vinden die aangeduid in de bijbel in die oude geschiedenis van Israëls eerste koning Saul. Ook Saul zonk weg in depressies, die veel lijken op de innerlijke leegte, die in het bovenstaand citaat uit het boek van Lasch tot uitdrukking komt. Bij vlagen werd hij overvallen door naamloze angsten (1 Sam. 16 : 14, 15). Soms was het zó erg dat het hem bracht tot razernij (1 Sam. 18 : 10). Het opvallende bij Saul is dat het angsten en depressies zijn, die sterk een narcistisch karakter dragen. Zij vormen de keerzijde van een zelf-liefde, die hem ertoe bracht om gedekens voor zichzelf op te richten (1 Sam. 15 : 12) en zijn eigen „image” als koning zorgvuldig te verzorgen (1 Sam. 15 : 9, 24 en 18 : 8).

Wij lezen in Sauls geschiedenis hoe hij in deze pendelbeweging van zelf-liefde-zelfhaat gekomen is: de diepste oorzaak lag niet in de omstandigheden, in gebeurtenissen of woonsituaties: de diepste oorzaak lag hierin dat koning Saul, die zo goed begon (1 Sam. 11) ergens halverwege de rela-

tie van afhankelijkheid van en gehoorzaamheid aan God is kwijtgeraakt. Daarop spreekt Samuël Saul aan (1 Sam. 15 : 22).

F. A. Schaeffer zegt in het boek „Leven door de Geest”: zonder „infinite reference point” (betrekking tot de Eeuwige) raakt de mens opgesloten in de cocon van zichzelf. (True Spirituality p. 123-133).

Messiaanse hoop

Samuël droeg leed om Saul. Want Saul kwam met Messiaanse beloften. Precies zoals de Westerse mens. Hij wekt Messiaanse hoop. Nu zou de samenleving door toedoen van onze wetenschap en techniek veranderen in een paradijs. Maar precies zoals bij Saul ging het ergens halverwege alleen nog maar draaien om zichzelf.

H. Thielicke noemt dit: het verlies van de Transcendentie in onze cultuur. „De dood van God stoot de mens in die ongeborgenheid, die zich als grenzenloze wijdheid of beklemmende engheid kan openbaren. Solipsistische eenzaamheid en grenzenloze zelfbeschikking grijpen om zich heen: angst regeert.

Men kan denken aan Pascals analyse van de Godloochenaar, die de leegheid behalve in de angst vooral ook in verveling, in levenswalging zich ziet doorzetten”. (Der evangelische Glaube I, 339).

Genezing

De geschiedenis van Saul heeft tenslotte nog één opvallend detail: er is

Pastorale Notities

DOOR A. H. ALGRA MAASSLUIS

bleem besproken. Zijn boek is in de serie Phoenix-pockets verschenen in 1960. „Nero, keizer en tyran”. Het heeft hem verbaasd dat de Christenen geen gebruik gemaakt hebben van het gegeven van de brand die door Nero zelf zou zijn aangestoken. Walter betwijfelt dat dan ook sterk. Nero was 40 kilometer van de stad verwijderd toen de brand uitbrak en zijn houding wijst niet op medeplichtigheid. De passage waarin het verhaal staat, is van Tacitus, uit zijn „Annalen”, maar Walter wijst erop dat het vijftiende boek van de Annalen pas omstreeks het jaar 1000 voor het eerst is gepubliceerd en dat er dus een „invloeding” in zitten kan, bijvoorbeeld van een vrome monnik. Walter voert wel meer gron-

den aan, waarom het twijfelachtig is dat Nero de brand aangestoken heeft en daarna de Christenen ervan beschuldigd. Het kadertje van deze rubriek laat het niet toe er op in te gaan, maar Walter, die Nero niet wil schoonpraten, (hij noemt hem rondt een misdadiger) acht de theorie van, laat ik zeggen, „Quo Vadis” onbewijsbaar en waarschijnlijk onhoudbaar. Het is uit historisch oogpunt niet hard te maken dat Nero schuld had aan de brand en dat hij bovendien er onze broeders en zusters de schuld van gegeven heeft. Hoe moeilijk ligt dit dan. Want ook een misdadiger mag niet beschuldigd worden van iets waaraan hij part noch deel had. Ook een Christelijke omroep mag de historie niet doen vervalsen. Deze materie ligt op een bepaalde manier nóg gevoeliger dan men eerst zou denken. In 1960 verscheen ook een boekje van prof. v. Stempvoort, (Petrus en zijn graf te Rome) waarin gewezen wordt in de richting, dat de vervolgingen groten-deels te wijten waren aan naijver, verraad en spanningen onder de Christenen zelf. Als we Nero de schuld geven, hebben we te weinig oog voor het gevaar dat in onze eigen verdeeldheid ligt.

er maar één die Saul kan helpen als hij in zijn angsten wegzinkt en dat is David en telkens als Saul overvallen werd door die angsten, kwam David en speelde citer: dat schonk Saul verlichting, hij voelde zich beter en de boze geest week van hem (1 Sam. 16 : 23).

De falende Messias vindt genezing alleen bij het citerspel van de echte Messias.

Wat zou David gespeeld hebben? Psalm 23? Hoe ook: dat spel moet ook vandaag meer dan gespeeld worden en zo is ook dit artikel bedoeld over de verhouding van de mens tot zichzelf.

Het beeld Gods

Ons uitgangspunt voor de verhouding van de mens tot zichzelf nemen wij in de bijbelse visie op de mens als naar het beeld van God geschapen. Zo op het eerste horen lijkt die uitdrukking uit het scheppingsverhaal „en God schiep de mens naar Zijn beeld, als Zijn gelijkenis” te wijzen op een soort fotografische gelijkenis. In die richting hebben de oudere theologen als Augustinus en Thomas van Aquino ook de uitleg van dit vers gezocht. Bij Augustinus betekent „beeld” zoveel als spiegelbeeld. Hij stond onder invloed van het Neoplatonisme. De mens is spiegelbeeld van God, vooral in zijn drie geestelijke vermogens: het contemplatieve gedenken (memoria), het nadenkend analyseren (intellectus) en in creatief handelen (voluntas).

In deze drie eigenschappen zou de menselijke ziel spiegelbeeld zijn van God in zijn drie-eenheid van Vader, Zoon en Heilige Geest.

Heel de mens

Augustinus staat hiermee aan het begin van een traditie in de exegese van Gen. 1 : 28, die tot aan onze eeuw voortduurde en die met Augustinus hierin overeenstemde, dat men zocht naar *iets in de mens* waarin hij leek op God. Vandaag is die uitleg van Gen. 1 : 28 zo goed als opgegeven.

De nieuwere uitleg past de bijbelse uitdrukking toe op heel de mens. Heel de mens, zoals hij is, reilt en zeilt, staat in relatie tot God. Hij is door God zó gemaakt dat hij pas tot zijn recht komt in die verbonds-verhouding tot zijn Schepper.

J. J. Stamm vat de conclusie van deze nieuwere exegese als volgt samen: „Vom Alten Testament aus ist es offenbar richtig mit Barth das Wesen der Imago in der Partnerschaft und Bündnisfähigkeit zu sehen, zu welchen der Mensch geschaffen ist”. (Theol. Studien Heft 54 S. 19) („Vanuit het O.T. is het geheel juist om het wezen van het beeld Gods met Barth in het partner-zijn en de verbonds-verhouding te zien, waartoe de mens geschapen is.”)

Relatie

Dit betekent dat wij, als wij vanuit de bijbel willen nadenken over de mens in zijn verhouding tot zichzelf wij *niet*

moeten gaan zoeken naar die eigenschappen van de mens waarin hij op God gelijkt en anders, waarin hij op het dier gelijkt - wij willen niet verzeild raken in allerlei zelfbespiegelingen de beschouwingen over de mens en zijn wezen, zijn karaktereigenschappen, zijn vermogens, zijn geest, ziel en lichaam. Neen, het lijkt mij toe dat wij dichter bij de bijbel blijven als wij deze laatste nuchtere uitleg van Genesis 1 : 28 volgen en ons gaan bezighouden met de vraag hoe die relatie, die van God uit gezocht en gelegd wordt met heel de mens, nu ook mij in mijn verhouding tot mijzelf beïnvloedt. Dat wil ik in dit artikel uitwerken in drie punten:

- In de relatie tot God ligt de basis om mijzelf te kunnen *aanvaarden*.
 - In de relatie tot God ligt de prikkel om mijzelf te gaan *ontplooiën*.
 - In de relatie tot God ligt de belofte om mijzelf te *vinden*.
- Zelfaanvaarding**
(hier het hoofdstuk over zelf-liefde).
 - Zelf-ontplooiing**
(t.o. alle „groeit-trainingen” en zelfverwerkelijking: de ontplooiing van mijn persoonlijkheid tot volwassenheid).
 - Zelf-ontdekking**
(oud worden is geen ramp).
Straks zullen wij worden wie wij zijn, Openb. 2 : 17.

Redactie

Ir. A. W. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. E. R. Postma
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:
Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring
M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

355 „Ziel, mijn ziel, aanvaard uw luister”
428 „Jezus, mijn verblijden”.

Schop-liederen zijn de volgende:
Gez. 317 „Halleluja, 't loflied rijze”
451 „Alle roem is uitgesloten”
481 „O grote God die liefde zijt”.

Melodie

Ten opzichte van de tekst treedt de melodie steeds zelfstandiger naar voren. Er is vaak niet meer verband dan een overeenkomst in stemming of algemene strekking. De melodie wil gevoelens wekken en effect bereiken. Men zingt vooral een mooie melodie bij zulke liederen b.v.

Gez. 264 „Jeruzalem, o stad zo hoog gebouwd”
297 „Toch overwint eens de genade”
391 „De maan is opgekomen”
434 „Lof zij de Heer”
423 „Ach, blijf met uw genade”
429 „Wie maar de goede God laat zorgen”.

Sinds ongeveer 1620 komt de orgel-begeleiding in gebruik in de eredienst. Na 1650 treedt een verlangzaming van het tempo op. Men ging de tonen langzamerhand even lang aanhouden, wat een isoritmische manier van zingen inhoudt.

In de gezangboeken bleef de juiste notatie vaak nog wel gehandhaafd. Niet alleen het tempo, maar ook de ritmische figuren werden aangepast aan de smaak van die tijd. Vergelijkt u maar eens de notatie van „Alle roem is uitgesloten” (gez. 451) met gez. 25 uit de 29 gezangen. Het Liedboek geeft de juiste weergave van ritme en melodie.

Engeland

Sprak ik vooral over het kerklied in Duitsland, ook in Engeland is daaromtrent een eigen geschiedenis te vermelden.

Het geestelijk leven werd er in de 18e eeuw vooral beheerst door het zgn. Methodisme. John Wesley was de centrale figuur. Deze stroming wilde een geestelijke opleving. Maar het is

Kerklied en gemeente (2)

Uit de voorgaande periode weten we dat de dichters ook de melodieën van de kerkliederen rechtstreeks voor de eredienst verzorgden. Na 1600 maken de dichters alleen de tekst, die dan bedoeld is voor de persoonlijke vroomheid en de verheffing en overweging van het eigen geloof. De liederen werden gemaakt voor huiselijk gebruik en gepubliceerd in bundeltjes naast de officiële kerkboeken. Na kortere of langere tijd vonden ze wel hun weg naar de gezangboeken.

Piëtisme

Het Piëtisme kondigt zich aan, waarin de individu losgemaakt wordt uit de gemeenschap. Deze cultuur-beweging beslaat een gebied van twee eeuwen.

Een groot kerklieddichter uit de 17e eeuw is Paul Gerhardt (1607-1676) en uit de 18e eeuw Gerhard Tersteegen (1697-1769). Bij beiden ligt de nadruk op het persoonlijk geloofsleven. Toch hebben ze goede kerkliederen gedicht, omdat ze naast de mens en zijn geloof God en Zijn werk in Jezus Christus niet vergaten. Voorbeelden van Gerhardt-liederen in het Liedboek zijn o.a.

Gez. 117 „Hoe zal ik u ontvangen”
141 „Ik kniel aan uwe kribbe neer”

DOOR H. S. VAN DER VEEN HOOGVEEN

- 182 „Jezus leven van ons leven”
20 „Laat ons nu vrolijk zingen”
214 „O morgen van verblijden”
427 „Beveel gerust uw wegen”.

Voorbeelden van Tersteegen-liederen zijn:

Gez. 323 „God is tegenwoordig”,
een lied dat is bedoeld om
bij het begin van de dienst
te zingen.

Naast het bovenbeschreven Piëtisme wordt de 18e eeuw bepaald door de Verlichting (Aufklärung). De menselijke rede wordt ten troon gevoerd. Woorden als „nut”, „deugd”, „onsterfelijkheid” en „Opperwezen” (denk aan de psalmberijming van 1773) spelen een rol. De Verlichting is voor de ontwikkeling van het kerklied van weinig betekenis. De melodieën uit de 17e eeuw zijn scheppingen van bekende componisten en worden uitgegeven in vierstemmige zettingen met de melodie in de bovenstem. Het akkoord gaat de gang van de melodie steeds meer beïnvloeden.

Belangrijke componisten zijn Johann Crüger (1598-1662) die met de dichter Gerhardt samenwerkte en Johann Schop (1595-1667).

Enkele voorbeelden van Crüger-liederen zijn:

Gez. 44 „Dankt, dankt nu allen God”
181 „Herliebster Jesu, was hast du verbrochen”
214 „O morgen van verblijden”

tot een zelfstandige kerk geworden. De nadruk valt op de bekering van de mens en welke weg hij in zijn geloofsleven te gaan heeft. Charles Wesley, de broer van John, maakt de liederen, die bij deze beweging hoorden.

De psalmen zong men in Engeland reeds volgens de berijming van Genève, maar de melodieën waren anders. Gezangen kwamen ook al wel voor, zie gez. 424 „Looft overal looft al wat adem heeft”, van de dichter George Herbert (1593-1633).

Gez. 378 „Het licht dat weer opnieuw begon” en gez. 387 „O Heer mijn God ook deze nacht”, allebei gedicht door Thomas Ken (1637-1711). De namen die verbonden zijn aan de Engelse hymnen en tijdgenoten waren van Westey, zijn b.v. Isaac Watts, de dichter van het bekende lied „O God die droeg ons voorgeslacht” (gez. 397), van gez. 192 „O kostbaar kruis, o wonder Gods”, van gez. 281 „Jezus zal heersen”, en van gez. 290 „Er is een land van louter licht”. Ook de naam van William Cowper is verbonden aan twee mooie liederen, nl. gez. 447 „God gaat zijn ongekende gang” en gez. 448 „Soms groeit een licht van vreugde”.

Als laatste tijdgenoot van Westey kan genoemd worden John Newton. Gez. 446 „O Jezus, hoe vertrouwd en goed klinkt mij uw naam in 't oor”, is het enige lied dat van hem in het Liedboek is opgenomen.

Nederland

We keren wat de achttiende eeuw betreft terug naar ons eigen land. Sinds 1566, het jaar waarin de psalmberijming van Datheen verscheen, hadden in de daaropvolgende eeuw nog heel wat Nederlandse psalmberijmingen het licht doen zien.

Enkele belangrijke dichters, die psalmbundels verzorgden, zijn o.a. *Jacobus Revius*, volgeling van Calvijn en medewerker aan de Statenvertaling; *Joost v. d. Vondel*, die gebruik maakte van de Vulgaat en de Roomse Psalmverklaring; *Jodocus van Lodenstein*, wiens psalmbewerkingen „uitbreidingen” van bepaalde psalmen zijn; *Hendrik Ghijsen*, die van bestaande berijmingen de beste verzen uitkoos. 10 van zijn psalmen zijn in de Staatsberijming van 1773 opgenomen. Het dichtgenootschap „*Laus Deo, salus populo*” gaf een berijming uit om Datheen's psalmen te vervangen. Het waren een aantal Amsterdamse dichters uit doopsgezinde en remonstrantse kringen. De Staatscommissie van 1773 nam 58 psalmen met de Lofzang van Zacharias en Simeon van dit genootschap op. De rest van de 150 psalmen bevatte een keus uit het werk van *Joh. Eusebius Voet*, nl. 82 psalmen en enkele gezangen zoals de tien geboden, Lofzang van Maria, het Gebed des Heren en de 2e berijming van het ge-loof.

De Psalmberijming uit 1773 geeft verdienstelijk werk te zien. Er spreekt

poëtisch vermogen uit, wat vooral in enkele bekende strofen uitkomt, b.v. ps. 42 : 1, 119 : 3, 25 : 7, 124 : 1, 68 : 10, 27 : 7, 56 : 1.

Toch zijn er ook vele bezwaren tegen deze berijming in te brengen. Er zijn wonderlijke samentrekkingen gemaakt: paan, woen, goon, tegenheer, gloende, ai, samenrotten, pran-gen, wrevelmoedig. Oneerbiedige woorden voor God komen er in voor: Opperwezen, Oppervogd, Alvermogen.

Er is sprake van het pad der deugd, in psalm 1 : 4.

1800-1850

De eerste helft van de 19e eeuw betekent een dieptepunt voor de kerkzang. Ik wees al op de ontwikkeling in de 18e eeuw, waar het misverstand alom verbreid raakte dat langzaam plechtig is.

De neerslag hiervan vinden we in de Evangelische Gezangen van 1806. Vanaf 1796 en daarna was reeds de behoefte uitgesproken om tot uitbreiding van de kerkliederen te komen.

In 1803 was door een commissie met het werk begonnen. Van hoger hand werden de Evangelische Gezangen ingevoerd.

Hier en daar rees er verzet, evenals tegen de psalmberijming van 1773.

De Synode sprak daarom uit dat er elke zondag tenminste één gezang gezongen moest worden! De overheid zou er op toe zien dat dit voorschrift gehandhaafd diende te worden. Bij overtreding kon zware straf volgen!

Naar de geest van de tijd draagt deze bundel een rationalistisch karakter en een slap piëtisme. Volgens de voorrede zou het gezangboek gegrond zijn op het belijden der kerk, maar er klinkt weinig vreugde in door over Gods werk in Jezus Christus.

De meeste leiders blijven hangen in het menselijke vlak.

Er zijn gunstige uitzonderingen, zoals b.v. „Wij knielen voor uw zetel neer” nr. 44, „God is mijn lied” nr. 16 van de dichter ds Ahasverus van den Berg, „Leer ons, Vader, U verbeiden” nr. 27, van de dichter Hieronymus van Alphen.

Enkele bekende en zingbare liederen, die tevens in de bundel 29 gezangen zijn opgenomen, zijn: „God enkel licht”, nr. 83 (in het Liedboek is dit gezang wat de tekst betreft herzien) „Alle roem is uitgesloten” nr. 38 (in het Liedboek is de melodie herzien) „Wij loven U, o God! wij prijzen uwen naam”, nr. 3. De melodieën van de psalmen die in deze bundel gebruikt worden, staan in isoritmische notatie (niet-ritmisch) geschreven, evenals de vele geleende Duitse melodieën.

De Evangelische Gezangen bevatten 192 liederen. In 1847 begon men al een vervolgbundel samen te stellen, die in 1866 op last van de Synode werd uitgegeven. Deze bundel bevatte 82 liederen. In de voorrede lezen we dat men bij voorkeur liederen heeft willen opnemen die een bewer-

king zijn van bijbelgedeelten. Gelukkig is het gehalte van deze Vervolgbundel veel beter dan die van 1806. Er is en goede piëtistische toon aan te wijzen en de rationalistische geest van de Evangelische Gezangen is verdwenen. Het lied uit vroeger tijden komt echter nog te weinig aan bod. De notatie van de melodieën is wel beter, maar wordt hier en saar nog wel „aangepast” om de mensen zo gemakkelijk mogelijk te laten zingen.

Er staan verschillende nieuwe melodieën in van *Johannes Gijsbertus Bastiaans* (1812-1875). Hij genoot zijn opleiding o.a. bij de beroemde Mendelsohn en was organist van de St. Bavo te Haarlem. Hij ijverde voor het herstel van de psalmmelodie in oorspronkelijk ritme en notatie. Zijn eigen melodieën getuigen van inzicht in het echte kerklied en stijlgevoel, maar vervallen nogal eens in herhalingen.

Een bekend gezang van bovengenoemde componist uit de Vervolgbundel is „Daar is uit 's werelds duist'-re wolken”. Een minder bekend, maar mooi lied met de tekst van de dichter Nicolaas Beets is „Wie heeft op aard' de prediking gehoord” (zie gezang 179 Liedboek). Een zeer geliefd gezang is wel „Ontwaak, gij die slaapt.”

In een Aanhangsel van de Vervolgbundel vinden we 11 liederen die „classiek” genoemd worden.

Voorbeelden: *Veni creator spiritus*,
Een vaste burg is onze
God;

enkele liederen van eerdergenoemde Duitse dichters Gerhardt en Tersteegen.

Dit aanhangsel is nog weer beter dan de Vervolgbundel zelf. Er is dus een duidelijke stijgende lijn waar te nemen.

(wordt vervolgd)

Loflied om de uitverkiezing

Naar
Efeziërs 1 : 3-10

1. Wij roepen Christus' Vader aan om tot zijn lof te zingen, wij zegenen de Vadernaam om alle zegeningen die God in Christus heeft bereid in 't hemels rijk der heerlijkheid voor ons als hemelingen.
2. Nog eer de aarde op zijn woord werd uit het niet geboren, nog eer Hij Israël het woord van zijn verbond deed horen, heeft God in Christus ons gekend en ons tot zonen voorbestemd, in liefde uitverkoren.
3. In Christus heeft Hij ons bevrijd van schuld en onvermogen, opdat wij nu in heiligheid gaan wandlen voor zijn ogen en blij de volle heerlijkheid van Vaders goedertierenheid bezingen en verhogen.
4. 't Is Christus, die de overvloed der liefde Gods onthulde: in de verlossing door zijn bloed, vergeving onzer schulden, in alle wijsheid en verstand God maakt aan ons 't geheim bekend dat Hij zo lang verhulde.
5. Nu heeft Hij ons geopenbaard het einddoel van de tijden: dat nu de hemel en de aarde niet langer zijn gescheiden, maar al wat leeft wordt saamgebracht, verenigd onder Christus' macht: Hij is het Hoofd van allen.

JOOP KLEIN
Rijswijk

Melodie: „Nun freut euch lieben Christen gmein” (Liedboek 402)

Overleg en vakbondsakties

Naar een christelijk-sociale visie op arbeidsverhoudingen

Het najaar van 1983 kenmerkt zich door een ware golf van vakbondsakties. Akties van m.n. de vakorganisaties van ambtenaren en trendvolgers gericht tegen het beleid van de Regering m.b.t. de arbeidsvoorwaarden van deze groepen werknemers. Vakbondsakties vinden in reformatorische kringen in het algemeen weinig waardering. Vakbondsakties gericht tegen de Overheid nog veel minder. Toch werden de akties in het najaar van 1983 - deels - ook gesteund door de bij de christelijke vakcentrale CNV aangesloten vakbonden van ambtenaren en trendvolgers. Reden om eens wat dieper in te gaan op de oorzaken van de akties en - belangrijker - op de vraag of de kans op dergelijke akties in de toekomst gereduceerd zou kunnen worden.

Arbeidsverhoudingen in Nederland

In de Nederlandse arbeidsverhoudingen spelen de sociale partners een belangrijke rol. Hiermee worden in het algemeen bedoeld de werkgevers (organisaties) en de vakorganisaties in het bedrijfsleven. Het zijn deze sociale partners die in grote lijnen de arbeidsvoorwaarden in het bedrijfsleven bepalen d.m.v. collectieve arbeidsvoorwaarden. Daarmee is de betekenis van de vakbonden in de loop van deze eeuw sterk veranderd. Immers: de eerste vakorganisaties noemde men in Nederland kortweg: *verenigingen tot het organiseren van werktakingen*. En hoewel sommigen zullen menen dat behalve de benaming weinig veranderd is, valt niet te ontkennen dat van een duidelijke verbreding en verdieping van de taken en verantwoordelijkheden van de vakbonden in de samenleving sprake is. Het stakingsmiddel wordt thans door grote delen van de vakbeweging en zeker de christelijke vakbeweging beschouwd als *ultimum remedium*, het uiterste middel, dat slechts gebruikt wordt wanneer alle mogelijkheden van overleg afgesneden zijn. Arbeidsvoorwaarden komen in Nederland dus tot stand in overleg tussen werkgevers (organisaties) en vakbonden. Althans in het bedrijfsleven. Voor de arbeidsvoorwaarden van het Overheidspersoneel gelden andere regels. Deze worden formeel van Overheidswege éézijdig vastgesteld, waarbij de Overheid wettelijk verplicht is vooraf overleg te voeren met de vakorganisaties van ambtenaren¹⁾. Een geheel eigen positie nemen de z.g. gesubsidieerde en gepremieerde bedrijven en instellingen

DOOR H. STRATING WOERDEN

in: de bonte groep van z.g. trendvolgers, variërend van de bejaardencentra tot de openbaar vervoersbedrijven. Werden hun arbeidsvoorwaarden tot voor enige jaren in CAO-onderhandelingen vastgesteld, sinds 1979 zijn deze sectoren wettelijk verplicht de ontwikkeling van de arbeidsvoorwaarden bij de Overheid te volgen. De arbeidsverhoudingen in Nederland zijn dus - samengevat - in drie groepen te verdelen. Werknemers in het bedrijfsleven zien hun arbeidsvoorwaarden in overleg vastgesteld. Werknemers in Overheidsdienst zien hun arbeidsvoorwaarden na overleg door de Overheid vastgesteld. Trendvolgers zien hun arbeidsvoorwaarden zonder overleg via een wettelijke regeling vastgesteld. De vraag kan gesteld worden welke wijze van vaststellen van arbeidsvoorwaarden het best past in een christelijk-sociale visie op arbeidsverhoudingen.

Overleg contra vrije markt en klassestrijd

Het sociale klimaat in Nederland wordt, in tegenstelling tot o.a. landen als België, Frankrijk en Engeland, gekenmerkt door overleg. Dit uit zich o.a. in puur Nederlandse instellingen van sociaal overleg zoals de Stichting van de Arbeid, waarin werknemers en werkgevers en de Sociaal-Economische Raad, waarin werknemers, werkgevers en de Overheid op centraal niveau overleg voeren over belangrijke sociaal-economische vraagstukken.

Oud vice-voorzitter van de Raad van State (en oud CNV-voorzitter) dr. M. Ruppert schrijft in één van zijn boe-

ken zeer treffend: „De Stichting van de Arbeid en de Sociaal-Economische Raad zijn zaken, die bij de representatie van Nederland in het buitenland even kenmerkend voor ons vaderland worden voorgesteld als onze bloembollen en onze molens.” Des te opmerkelijker is het vast te stellen dat het sociaal overleg in Nederland is opgekomen in een periode waarin tegenovergestelde krachten in de samenleving werkten. Het is nog geen eeuw geleden dat de arbeidsvoorwaarden (zo daar al sprake van was!) werden vastgesteld door de vrije werking van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Arbeidsmarkt in de meest letterlijke betekenis van het woord! Het liberale individualisme beschouwde de onderneming immers als een werkplaats, waar kapitaal en arbeid een produkt moesten opleveren. Arbeid was koopwaar, de arbeider een verlengstuk van de machine. Tegenover dit valse vrijheidsbeginsel van het liberalisme stelde het socialisme de leer van de *klassestrijd*. De strijd van de arbeider tegen de bezittende klasse. De strijd om de macht tussen werknemer en werkgever vanuit onverzoenlijke tegenstellingen tussen beiden. Temidden van deze krachten was het de christelijk-sociale beweging - m.n. georganiseerd in het CNV - die opriep tot overleg en samenwerking vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden in de bedrijven. Dr. Ruppert schrijft hierover in zijn eerder geciteerde boekje *Naar een Rechtsorde van de Arbeid*: „Het pleidooi voor overleg en samenwerking is géén natuurlijke zaak. Het is een ongewone en onnatuurlijke zaak. Het valse vrijheidsbeginsel en het beginsel van de klassestrijd kunnen alleen maar overwonnen worden door het christelijk beginsel. Dat christelijk beginsel is niet uit de mens en ook niet naar de mens. Dat christelijk beginsel is niet door mensen gemaakt. Het is niet van beneden, het is van Boven. Het ons geopenbaard: Hebt God lief boven alles en uw naaste als uzelf. Dat is de grondregel voor alle leven. Maar die regel kunnen we uit onszelf niet betrachten. We kunnen en we mogen God liefhebben, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad. Onze liefde tot Hem is niet anders dan dankbare wederliefde. En wie God liefheeft, heeft ook zijn naaste lief, want die naaste is ook een schepsel van God. Dáárop steunt het pleidooi van de christelijk-sociale beweging voor overleg en samenwerking.” Een lang citaat. Maar de kern van een christelijk-sociale visie op arbeidsverhoudingen kan naar mijn mening niet beter worden verwoord.

Geen „vrije” onderhandelingen

Vastgesteld kan worden dat overleg tussen sociale partners - werkgevers en werknemers - over arbeidsvoorwaarden past in een christelijk-sociale visie op arbeidsverhoudingen. Ik vind dat een belangrijke vaststelling. Niet in de laatste plaats omdat - helaas ook in reformatorische kringen - opvattingen bestaan die de invloed van vakbonden ten gunste van de vrije markt willen terugdringen. Dat is een gevaarlijke tendens, omdat ook vandaag de oerkracht van het liberale individualisme in de samenleving aanwezig is.

Natuurlijk kunnen sommige groepen werknemers zich op de arbeidsmarkt individueel best weren tegenover hun werkgever. Haar het recht van deze sterke werknemers zal veelal gecompenseerd worden in de beloning van andere groepen werknemers, die een zwakkere positie op de arbeidsmarkt innemen. Hetzelfde geldt uiteraard voor de oerkracht van de socialistische klassestrijd en de variant daarop van de alles regelende Staat. Ik kom dan ook tot de conclusie dat ook vandaag overleg tussen werkgevers (organisaties) en vakbonden over de vaststelling van arbeidsvoorwaarden het best past in een christelijk-sociale visie op arbeidsverhoudingen. Het is om die reden dan ook toe te juichen dat de Overheid de praktijk van de afgelopen jaren om de arbeidsvoorwaarden via centrale loonmaatregelen vast te stellen heeft losgelaten!

Het is niet toevallig dat in het voorgaande geen sprake is van de in dit verband veel gebruikte term *vrije onderhandelingen*. Hoewel ik tegen deze term geen bezwaar heb wanneer er mee aangeduid wordt dat werkgevers en werknemers onafhankelijk van de Overheid over arbeidsvoorwaarden kunnen onderhandelen, roept de term gemakkelijk misverstanden op. Namelijk het misverstand dat *vrije onderhandelingen* een onbeperkte onderhandelingsruimte zouden inhouden. Dat is een misverstand. Onderhandelingen over het niveau van arbeidsvoorwaarden zijn zeer wel beperkt, namelijk door de omvang van de werkgelegenheid. Immers, een hoog niveau van arbeidsvoorwaarden zal tot een hoog arbeidskosten-niveau en een ongunstige marktpositie leiden en daarmee de omvang van de afzet, de produktie en de werkgelegenheid bedreigen. En die beperking van de onderhandelingsvrijheid wordt vandaag m.n. in de industriële sectoren van het bedrijfsleven en in de bouwnijverheid pijnlijk ervaren. Maar door wie kan beter een keuze gemaakt worden tussen arbeidsvoorwaarden en werkgelegenheid dan door de betrokken werknemers en werkgevers zelf? Zeker wanneer de gevolgen van de gemaakte keuze voor rekening van betrokkenen komen. De vraag is nu wat de consequenties van

¹⁾ Tot 1979 waren de arbeidsvoorwaarden van ambtenaren via het z.g. trendstelsel gekoppeld aan die van de belangrijkste sectoren in het bedrijfsleven. Sinds 1979 is door de Overheid voortdurend éézijdig in negatieve zin van de trend van het bedrijfsleven afgeweken.

het voorgaande zouden moeten zijn voor het vaststellen van de arbeidsvoorwaarden van ambtenaren en trendvolgers.

Arbeidsvoorwaardenoverleg bij de Overheid?

In het voorgaande was sprake van een keuze tussen arbeidsvoorwaarden en werkgelegenheid. Anno 1984 moet met een vooruitzicht van 1.000.000 werkloze medemensen m.i. gesteld worden dat de zorg voor de werkgelegenheid een eerste verantwoordelijkheid is van allen: van werknemers, van werkgevers en van kapitaalverschaffers. Er zou m.i. dan ook niets vreemds aan zijn wanneer iedere onderneming de *doelstelling* om de werkgelegenheid maximaal te bevorderen het hoogst in het ondernemingsvaandel zou schrijven. Uiteraard blijven daarbij goede arbeidsvoorwaarden en een redelijk rendement op het geïnvesteerde kapitaal belangrijke ondernemingsvoorwaarden. Het zou echter en de werknemer en de werkgever/kapitaalverschaffer scherper drukken op de eis de eigen belangen op verantwoorde wijze af te wegen tegen die van het gemeenschappelijk belang van de werkgelegenheid.

Hoe ligt deze relatie tussen arbeidsvoorwaarden en werkgelegenheid nu bij de Overheid. Bij de Overheid is sprake van een zeer specifieke situatie. Enerzijds wordt de werkgelegenheid - bij de Overheidsdiensten - direct bepaald door de omvang van de Overheidstaken. Anderzijds beïnvloedt de omvang van de Overheidstaken indirect ook de werkgelegenheid in het bedrijfsleven. Wordt de werkgelegenheid bij de Overheidsdiensten *bevoord* door een toename van Overheidstaken, de werkgelegenheid in het bedrijfsleven wordt er door *bedreigd*. Immers: de kosten die met de Overheidsdiensten gemoeid zijn moeten - grotendeels - via belastingen door het bedrijfsleven betaald worden. De vraag is nu hoe in deze complexe situatie inhoud gegeven kan worden aan het vanuit onze christelijk-sociale visie gewenste overleg over arbeidsvoorwaarden en werkgelegenheid. Wellicht biedt het volgende model reële mogelijkheden. Allereerst zal de omvang van de financiële uitgaven voor de verschillende Overheidsdiensten vastgesteld moeten worden. Met andere woorden: hoeveel geld is beschikbaar voor het leger, de politie, het onderwijs etcetera. Daarmee wordt ook de totale collectieve last voor het bedrijfsleven vastgesteld. Dat is m.i. een puur politieke zaak en geen taak voor werknemersorganisaties. Vervolgens zou echter binnen de voor de verschillende sectoren vastgestelde budgetten het overleg over de arbeidsvoorwaarden van de betreffende ambtenaren gevoerd kunnen worden. En dat overleg zou wel door de vakorganisaties van ambtenaren gevoerd moeten worden. In dit overleg - waarvoor aan werkgeverszijde naar Zweeds model aan een afzonderlijk Overheidsbureau gedacht zou kunnen

worden - vinden we dan opnieuw de samenhang terug tussen arbeidsvoorwaarden en werkgelegenheid. Een hoger niveau van arbeidsvoorwaarden zal leiden tot een geringere omvang van de werkgelegenheid. Een grotere omvang van de werkgelegenheid vraagt een lager niveau van arbeidsvoorwaarden. Dat betekent tevens dat vakbonden - evenals in het bedrijfsleven - invloed krijgen op de werkgelegenheid bij de Overheidsdiensten. Dat past m.i. bij hun verantwoordelijkheid voor de werkgelegenheidsproblematiek. Dat vakorganisaties daarmee indirect invloed krijgen op de omvang van de Overheidstaken is m.i. binnen bepaalde grenzen aanvaardbaar. Het vereist echter wel een *prioriteitsstelling* van taken binnen de verschillende Overheidsdiensten, die uiteraard door de politiek zal moeten worden vastgesteld. Eveneens lijkt een zekere differentiatie in arbeidsvoorwaarden tussen verschillende Overheidsdiensten, die bij deze wijze van arbeidsvoorwaardenoverleg onvermijdbaar lijkt, aanvaardbaar. Daar zo'n differentiatie binnen de groep van de z.g. trendvolgers al praktijk is, roept de beschreven overlevingsvorm voor deze groep van werknemers zelfs minder bezwaar op.

Overleg en akties

Vanuit de vaststelling dat een christelijk-sociale visie op arbeidsverhoudingen overleg over arbeidsvoorwaarden en werkgelegenheid tussen werkgevers(organisaties) en vakbonden vereist, is gezocht naar zulke overlegmogelijkheden voor het bedrijfsleven, voor de Overheid en voor de gepremieerde- en gesubsidiëerde sectoren. Overleg, onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden kunnen echter ook leiden tot conflicten tussen de sociale partners, wat kan leiden tot het inzetten van aktiemiddelen, zelfs uitmondend in de inzet van het stakingswapen. Hierbij moet bedacht worden dat de werkstaking als uiterste middel volgens geldend recht - binnen zekere grenzen - in beginsel rechtmatig is. Ook door de christelijke vakbeweging wordt de werkstaking al sinds het eerste Christelijk-Sociale Congres in 1891 als laatste middel gerechtvaardigd. „Het recht tot werkstaking”, zo sprak het door Abraham Kuiper geopende Congres uit, „mits nooit als politiek instrument of moedwillig contractbreuk, kan geenszins worden ontkend. Het is de eis der christelijke conciëntie van dit recht geen gebruik te maken voordat de overtuiging is verkregen, dat alle middelen zijn uitgeput, in sommige gevallen evenwel kan werkstaking plichtmatig zijn.”

Wanneer ook voor ambtenaren en trendvolgers gekozen zou worden voor overleg door middel van onderhandelingen over de arbeidsvoorwaarden komt m.i. het recht op werkstaking in beginsel ook deze werknemers toe. Tegelijkertijd moet m.i. echter vastgesteld worden dat bepaalde groepen

ambtenaren en trendvolgers - te denken valt aan leger, politie, gezondheidszorg etcetera - om redenen van algemeen belang het stakingsrecht ontzegt zal moeten worden. Voor deze groepen werknemers zal voorzien moeten worden in een bindende arbitragemogelijkheid voor gerezen conflicten. Dit roept tegelijkertijd de vraag op of niet voor veel meer sectoren - wellicht ook in het bedrijfsleven - de voorkeur aan arbitrage gegeven zou moeten worden boven het hanteren van machtsmiddelen als werkstaking en uitsluiting!

Persschouw

Vrij laten

In de klassieke Kerkbode van Dordrecht geeft ds J. Wilschut zijn mening over ouders die hun kinderen zogenaamd vrij laten.

„Ze kijken je wat meewarig aan als je zegt, dat je je kinderen hebt laten dopen. Dat je hen meenam naar de kerk en naar de catechisatie stuurde. Dat je hen 'Opent uwe mond' leerde en 'Ik ga slapen ik ben moe'. Maar nee, dat mag niet. Dat is het toppunt van manipulatie.

Je mag je kinderen niet in een bepaalde richting dringen.

Laten ze het zelf maar helemaal uitzoeken. En met een royaal gebaar voegen ze er aan toe: „Als mijn kind later tegen een roomse of protestantse jongen aanloopt, nou dan heeft het mijn zegen, maar dat moeten ze zelf later maar bekijken.

Ik laat ze in ieder geval vrij.”

Hooft merkwaardig.

We laten onze kinderen niet vrij als we gaan eten (zég Annie, we eten om half zeven, maar je bent vrij om aan te komen wanneer je wilt, hoor, zeven, acht of negen uur).

We laten onze kinderen niet vrij in hun manieren. Als Jantje alleen maar 'joa' zegt stuiven we op: Wat 'joa'... 'ja, mamma' en zo pompen we het erin: met twee woorden spreken.

We laten ze niet vrij al of niet naar de tandarts te gaan. 'Joh, je ziet maar wat je doet, hoor: je gebit laten 'rotten' of laten 'vullen' - helemaal vrij hoor! We laten onze kinderen niet vrij bij het oversteken... 'denk er om, eerst naar links kijken, dan naar rechts en dan weer naar links.'

We laten onze kinderen niet vrij om al dan niet te leren. 'Eerst naar je kamer en huiswerk maken.'

Wanneer we zo onze kinderen niet vrij laten als het gaat om een goeie toekomst voor hen, een goeie opleiding, goeie voeding, goede manieren, kortom, hen het 'goede' op allerlei wijze bijbrengen, moeten we dan ineens hen vrij laten, als het gaat om het 'allerhoogst en eeuwig goed'?

Zeker, geloof is geen zaak van dwang. Ze moeten zelf tot een vrijwillige keuze komen en een christelijke opvoeding is geen garantie.

Uiteindelijk moeten ouders hun kinderen wel loslaten en soms blijft alleen maar het gebed over:

Ik leg de namen van mijn kind'ren in Uw handen.

Maar hen vrijlaten is in ieder geval: hun de grootste band onthouden, die van het kind aan de Vader.

Dat is de grootste vrijheid, die zich denken laat.

Terugkerend naar de akties van ambtenaren en trendvolgers in het afgelopen najaar moet echter vastgesteld worden dat deze akties niet zozeer het gevolg waren van het *vastlopen* van overleg maar veeleer van het *ontbreken* van overleg. Wellicht zou het realiseren van overleg over de arbeidsvoorwaarden voor ambtenaren en trendvolgers een eerste stap naar het in de toekomst voorkomen van akties bij de Overheid kunnen zijn.

De vrijheid der heerlijkheid der kinderen Gods.”

Dit artikel van deze bekende gereformeerde ziekenhuispredikant spreekt voor zichzelf. Ouders, die hun kinderen zogenaamd vrijlaten om zelf hun keus in volle vrijheid te bepalen als keus voor hun leven komen vaak bedrogen uit. Ze onderschatten de krachten van de moderne eeuw, die een satanisch effect hebben. De duivel gaat rond als een brullende leeuw en zoekt vooral de kinderen van het Verbond te verslinden. Wacht u voor die leeuw! Dat is het parool voor de kerk van alle tijden, die slechts één vaste grond kent, nl. het offer van de Christus. *Hij is Lam en Leeuw tegelijk! Hij heeft overwonnen en geeft ons nu het V (= viktorie)-teken.*

Dat geeft ons de moed als ouders de kinderen op te vangen en te begeleiden.

Zo kunnen we het aan ons jawoord te geven en te bevestigen rondom de doop van ons kroost. We hebben immers beloofd in de kracht van de Geest onze kinderen op te voeden in de leer der waarheid en hun een voorbeeld van christelijke levenswandel te geven?! Dat houdt in, dat we ook de tijd ervoor nemen met onze kinderen over de dingen van het Koninkrijk en van de kerk te praten. Om eens na de preek één en ander te memoreren en uit te bouwen in een goede christelijke begripsvolle sfeer. *Dan mogen we laten voelen, dat hún God ook ónze God is!* En dat dát ten diepste ouders en kinderen samenbindt. Laat de band van het geloof prevaleren! Dat wil de Heilige Geest gebruiken om het volgende geslacht de weg van het Verbond te wijzen en óp die weg te leiden. En dat te ontdekken schenkt houbare vreugde. Wie denkt hier niet aan die stralende woorden uit Psalm 90 : 1 NB: „Geslachten gaan, geslachten zullen komen: wij zijn in uw ontferming opgenomen.” ?!

O. Mooiweer, Enschede

Het evangelisatiewerk in Maastricht

Aan al onze Ned. Geref. Broeders en Zusters,

Het stemt ons tot grote dankbaarheid dat velen van u ons werk in Maastricht mogelijk maken d.m.v. giften en bijdragen in kollekten. We danken de Here daarvoor.

En wij van onze kant willen u nu ook graag laten meeleven met dit werk.

Zoals u weet, bestaat mijn taak behalve in het dienen van de gemeente, tevens in het voorgaan in het evangelisatiewerk.

Er wordt vanuit onze gemeente al plm. 8 jaar lang een gesprekskring voor belangstellenden georganiseerd. Eerst is dit gebeurd in samenwerking met de stichting 'In de Rechte Straat' (ds Hegger) nu gebeurt dit volledig voor eigen verantwoordelijkheid.

De deelnemers worden bereikt middels advertenties in plaatselijke bladen. Eens in de zes weken heeft dit plaats op een centraal gelegen punt in Maastricht.

Per kringavond zijn er gemiddeld zo'n 15 tot 20 mensen aanwezig, waarvan de helft Rooms-katholiek is. De andere helft bestaat uit leden van eigen gemeente en christenen uit verschillende evangelische groeperingen. De meeste deelnemers zijn van middelbare leeftijd.

Per jaar reageren er zo'n 3 tot 5 mensen op de advertenties.

Bewust hebben we deze kring 'gesprekskring' genoemd. Dit om zoveel mogelijk te vermijden, dat de mensen het idee krijgen in een bepaalde kerk of sektarische groep gestuurd te worden. Want als ze dat merken, gaat onherroepelijk 'de deur dicht'. Het is al een hele stap, als men reageert op een advertentie. Het is te merken, dat daarvoor een zekere angst voor alles wat niet Rooms-katholiek is, overwonnen moet worden.

Op deze avonden wordt er een inleiding gehouden over een bepaald thema, waarin de boodschap van het evangelie goed uitkomt. Daarna is er gesprek. Vaak heel levendig. Wat betreft de katholieke deelne-

mers: de meeste van hen zijn tamelijk overtuigd (behoudend) katholiek. Verschillende van hen zeggen: 'Ik ben en blijf katholiek, maar ik vind het zo mooi met de bijbel bezig te zijn en te horen hoe anderen hun geloof beleven'. Met name het centraal stellen van de bijbel en de persoonlijke overtuiging zijn voor hen de aantrekkingspunten. Men mist blijkbaar dan toch bepaalde dingen in eigen kerk.

We zijn zo dus eigenlijk bezig met een soort bijbelkring voor belangstellenden, die al een min of meer christelijke (katholieke) achtergrond hebben.

Toch zijn er ook, die een veel lossere band met de katholieke kerk hebben en die veelal door bepaalde gebeurtenissen in de privé-sfeer op zoek zijn naar antwoorden op wezenlijke levensvragen.

Altijd moet dan ook het evangelie zo worden gebracht, dat ook min of meer buitenstaanders zich aangesproken weten.

Hoewel men dus bepaald niet staat te trappelen om lid te worden van onze gemeente, is dit werk toch zinvol en nodig. En wel, omdat we geloven in Gods belofte dat Hij Zijn Eigen Woord zegent, en vruchtbaar doet zijn. Omdat we geloven, dat de Here ons in dit werk wil gebruiken, en tot zegen wil stellen voor onze R.K. naaste.

Behalve de contacten die er zijn via de gesprekskring, zijn er ook contacten, die ons 'zo maar' in de schoot vallen. Mensen, die 'zo maar' onze diensten komen bezoeken, of opbellen naar ons kontaktadres (via telefoonboek). Elke keer als dit gebeurt, merken we weer dat de Here bezig is.

Zeer velen in Zuid-Limburg zijn ten offer gevallen aan de steeds verder voortschrijdende secularisatie en het materialisme in het kielzog daarvan. Maar er is toch ook een categorie mensen, die geestelijk gedesoriënteerd is geraakt. Men voelt zich door de R.K. kerk voor het lapje gehouden, nu er zoveel veranderd is in vergelijking met vroeger, en is op zoek.

Het is echter heel erg moeilijk hen op de juiste wijze aan te spreken en te bereiken. Dit komt mede door de heel andere achtergrond van waaruit zij spreken. Een achtergrond, die voor ons heel moeilijk invoelbaar is. Bovendien: het katholiek zijn gaat zeer diep. Dieper, dan op het eerste gezicht blijkt.

In het kader van een samenwerkingsproject van de oekumenische studentekkerk en de evangelische studentenbeweging 'Ichtus', ben ik ook actief betrokken bij een studentenbijbelkring.

Het is wellicht goed voor u te weten, dat er wat dit betreft heel goede opvangmogelijkheden zijn voor hen die in Maastricht komen studeren.

In december 1983 zijn we in Maastricht een huis-aan-huis actie begonnen. Dit gebeurt in de vorm van een enquête over bijbel en kerk in de wijk waar ik woon. Ook zo hopen we contacten te krijgen en gesprekken te hebben.

Het werk in Maastricht is in vele opzichten kleinschalig. Het is ook vaak een tasten en zoeken naar mogelijkheden en wegen.

Wij vragen daarom, of u met ons mee wilt 'worstelen in den gebede' (Rom. 15: 30). Bid voor open deuren, speciaal met betrekking tot de enquête-actie. Bid, dat we ons werk in geloof en vertrouwen op Gods werk mogen doen. Bid bovenal, dat we het woord van Christus mogen bewaren, zoals ook de kleine gemeente van Filadelfia deed (Openb. 3, 8). Juist aan hen geeft Christus de belofte: „Zie ik heb een geopende deur voor uw aangezicht gegeven, die niemand kan sluiten”.

G.d.K.

Maastricht, 11 januari 1984.

P.S.: Giften voor het werk in Maastricht kunnen worden overgemaakt op giro 1057323 t.n.v. Ned. Geref. Kerk van Maastricht te Geleen.

Redactie ontving

Dr C. J. den Heyer, *De messiaanse weg, I - Messiaanse verwachtingen in het Oude Testament en in de vroeg-joodse traditie*. 239 blz., uitg. J. H. Kok, Kampen; f 39,50.

Anderhalve eeuw gereformeerden in stad en land - deel 2 - Zeeland; onder auspiciën van de Commissie Herdenkingen 1834-1886-1889 van de Gereformeerde Kerken in Nederland. 51 blz., f 12,50; J. H. Kok, Kampen.

Ds R. J. van Pagée, *Het gevecht van de profeet - pastorale overwegingen bij de strijd van God om de mens*. 96 blz., f 14,90; J. H. Kok, Kampen.

Administratie

Administratie-adres:
Kon Wilhelminalaan 38
3956 TD Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 45,- per jaar of f 24,- per halfjaar.
Buitenland f 55,- per jaar of f 70,- per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct. per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Reformed Ecumenical Synod, *Testimony on Human Rights*. 157 blz., \$ 7.00; 1677 Gentian Dr S. E., Grand Rapids, Michigan USA 49508.

Idem, *Agenda*; 110 blz., \$ 3.00.

Rekenschap van ons rentmeesterschap, uitgave van de Stichting „Reformatische Hulpactie Woord en Daad”, Arkelsedijk 24, 4206 AC Gorinchem, 96 blz., f 5,-.

Ds M. P. van Dijk, *Bergrede en vredebeweging*. 82 blz., f 12,90; uitgegeven door J. H. Kok, Kampen.

Dr J. Broekhuis, *De tien plagen en Egypte*. 95 blz., f 13,95; uitg. Kok, Kampen.

Dr J. L. Koole, *De tien geboden*. 159 blz., f 17,50; Kok, Kampen.

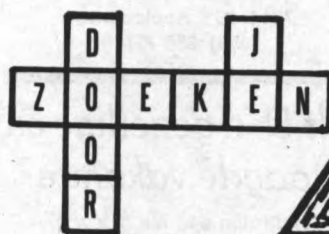
Vreugde om de Tora, OJEC-serie 2, *Rabbijn H. Rodrigues Pereira e.a.*; 95 blz., f 14,90; Kok, Kampen.

Vriendschap, een geschenk; samenstelling: Marion Stroud. Foto's en teksten. f 19,90; uitg. Kok, Kampen.

Het gereformeerd onderwijs, identiteitsbezinning, eindred.: A. Joh. Kijes en P. A. te Velde; 215 blz., f 24,90; Kok, Kampen.

Ds A. M. Lindeboom, *Om de grondslagen van het christendom*; Overpeinzingen bij het honderdvijftigjarig jubileum van de Afscheiding. 267 blz., f 34,90; uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam.

De mogelijkheid bestaat dat op deze aankondigingen in een bredere recensie wordt teruggekomen.

Vandaag wat allerhande. Daarmee bedoel ik dat je de antwoorden op verschillende plaatsen moet zoeken. Misschien weet je een aantal antwoorden uit het hoofd, terwijl je andere moet zoeken in je Bijbel of in een atlas. Probeer het maar.

1. Uit hoeveel boeken bestaat de Bijbel?
2. Hoe oud was Jezus toen Hij werd besneden in de Tempel?
3. Hoe oud was Jezus toen Hij werd gedoopt in de Jordaan?
4. Welke naam komt niet in de Bijbel voor: Zoutzee of Dode zee?
5. Is het dal van de Jordaan de diepste of de breedste inzinking in de aarde?
6. Op welke berg is de tempel gebouwd: Moria of Horeb? (2 Kronieken 3: 1)
7. Welke berg is hoger: Tabor of Olijfberg?
8. Wie werd in Babylon in een kuil met leeuwen gegooit?
9. Hoe heette de misdadiger die door Pilatus werd vrijgelaten: Barabbas of Barnabas?
10. Jezus genas eens een bezetene van de boze geesten die in hem woonden. De geesten gingen daarna in een kudde zwijnen. In welk land gebeurde dat: van de Gadarenen of van de Gerasenen? (Matth. 8: 28 en Lukas 8: 26).

Oplossing vorige week:

1. profeet - 2. Edom - 3. Esau - 4. broers - 5. Jakob - 6. Israël - 7. Jesaja, Jeremia, Ezechiël, Amos, Maleachi - 8. Anna - 9. Phanuel - 10. Aser. Heb je de tekstverwijzing gevonden?

Kerknieuws

Beroepbaarstelling

De regionale vergadering van de Ned. Geref. Kerken in Noord Nederland heeft op 13 febr. 1984 praeparatoir geëxamineerd en beroepbaar gesteld: drs D. A. Westerkamp, Laan van het Kwekebos 165, 7823 KD Emmen, tel. 05910-25741.

Br. en zr. Westerkamp hopen binnen afzienbare tijd te vertrekken naar Oeganda om daar de kerken te dienen.

I'Abri Eck en Wiel

In het open weekend, dat aanvangt op zaterdag 3 maart a.s., hoopt Phill Bennie te spreken over: „Anti-semitisme in West-Europa”.

Aanvang: 14.15 uur.

Rectificatie

In het nummer van 17 februari j.l. werd in deze rubriek een bericht opgenomen, omtrent de verhuizing van scriba br. M. Lok, onder het opschrift: „Ned. Geref. Kerk Zwolle I”. De kerkeraad van de Ned. Geref. Kerk van Zwolle verzocht mij dit opschrift te wijzigen in: „Ned. Geref. Kerk Zwolle”, aangezien er geen Ned. Geref. Kerk Zwolle I bestaat. Derhalve delen wij u mede dat de aanduiding „Ned. Geref. Kerk Zwolle I” ten onrechte werd gebruikt.

Zomervakantie in Zeeland

In de zomervakantie zijn er steeds veel gasten in de kerkdiensten in Middelburg. Het is moeilijk om steeds iemand te vinden, die in onze gemeente kan voorgaan.

De eigen ouderlingen, die vaak diensten verzorgen, gaan in deze tijd ook zelf met vakantie.

Maar..... natuurlijk zijn er tussen 7 juli en 19 augustus predikanten op vakantie in Zeeland. Of ouderlingen, die eraan gewend zijn om voor te gaan.

Wie helpt ons?

Neem dan contact op met: F. Huisman, Van Karnebeekstraat 33, Vlissingen, tel. 01184-71283.

Zendingswerk op Soemba

U weet het: Ds P. P. Goossens gaat iedere zomer 3 of 4 maanden naar Soemba. Zijn werk daar is op allerlei manieren de kerken van Oost-Soemba helpen, adviezen geven, goeroes en evangelisten (verder) opleiden en van dienst zijn en ook preken.

Daarnaast is er veel ontwikkelingswerk, dat varieert van de aanleg van proefterreinen met groente, via het installeren van motorapparatuur voor de watervoorziening tot het verzorgen van erkenning van de lagere school in Parai Buluhamu.

Wij steunen Ds Goossens omdat hij geknipt is voor dit werk. Velen doen met ons mee, en ieder kwartaal weer nieuwe namen.

De verantwoording over het 4e kwartaal is als volgt:

HA te denH 50, -, WMA te denH 3 x 100, -, JB te W 50, -, MJB te D 45, -, WB te W 30, -, JHB te H 3 x 10, -, DB te H 3 x 10, -, DC te A 100, -, NPC te A 50, -, JCvD te K 10, -, JD te V 40, -, GvdG te N 35, -, JPK te H 3 x 25, AM te R 35, -, CvdM te D 500, -,

JJdenO te R 25, -, PP te K 200, -, AS te H 50, -, AV te R 100, -, AV te 'sG 3 x 30, -, JMV te 'sG 3 x 50, -, JV te H 100, -, HV te 'sG 350, -, ABdeV te S 100, -, AB vW te V 3 x 20, -, XX te X 1000, -, GvZ te N 100, -.

Wilt u ook uw bijdrage overmaken? Het werk vraagt erom. Postgiro 1687238 van penningmeester Zending Nederl. Geref. Kerk, Maassluis.

Uit breder kring

6e Congres Evangelische Hulpverlening

Van donderdagavond 26 april tot zaterdagmiddag 28 april 1984 zal in conferentie-oord „De Bron” te Oud-Leusen een congres worden gehouden voor christenen, werkzaam of geïnteresseerd in hulpverlening op basis van het Evangelie van Jezus Christus. Dit congres is bedoeld voor hulpverleners en studerende: psychologen, psychiaters, maatschappelijk werkers, pastoren, huisartsen, ambtsdragers, medewerkers aan opvangcentra, studenten aan bijbelscholen / sociale akademies / universiteiten, vrijwilligers.

Het thema voor dit congres is „huwelijk en gezin”, gezien in het licht van Gods Woord. Dit thema zal in drie hoofdlezingen uitgewerkt worden: huwelijk en gezin vroeger en nu, in de verwarring van deze tijd, problemen in huwelijk en gezin. Door discussiegroepen, cases en forumdiscussies zal dit onderwerp wat dichterbij de praktijk gebracht worden. Er is gelegenheid in kleinere groepen themalezingen bij te wonen over de volgende onderwerpen o.a.: opvoeding, relatievorming, alternatieven voor echtscheiding, ongehuwd zijn, geboorteregeling, sexualiteit, homofilie en huwelijk, gezin en verslaving, het gezin bij etnische minderheden, kinderloosheid en adoptie, christelijke visie op relatie- en gezinstherapie,

ontsporingen in de christelijke hulpverlening.

Sprekers op dit congres zijn o.a. dr R. W. M. Crouchs, drs W. Rietkerk, drs A. v. d. Swan, drs M. Neele, drs B. O. de Vries, drs Kok.

De organisatie van dit congres is in handen van de Stichting Ontwikkeling Evangelische Hulpverlening. Aanmeldingsformulieren kunnen schriftelijk aangevraagd worden bij het secretariaat. Ondanks de gestegen kosten blijft de prijs voor het bijwonen van het congres 1984 circa f 100, -, met een mogelijkheid voor korting voor studenten.

SOEH secretariaat, J. P. Heijestraat 151-I, 1054 MG Amsterdam.

Nederl. Bijbelgenootschap

In het afgelopen jaar verschenen bijbeluitgaven in 24 talen waarin nooit eerder een boek gedrukt is. Het nieuwe testament werd voor het eerst gepubliceerd in 26 talen en de volledige bijbel in vier. In 1.785 talen kunnen nu bijbelboeken gelezen worden.

Deze cijfers maakte de voorzitter van het Nederlands Bijbelgenootschap vrijdag 3 februari bekend op de bestuursvergadering van het NBG. Deze statistiek is opgesteld door de wereldbijbelbibliotheek van de bijbelgenootschappen in New York.

De secretaris voor voorlichting van het NBG, Jan J. van Capelleveen, deelde mee dat bovendien in Noord-Kameroen twee bijbels uitkwamen, in het Fulfulde en in het Mundang. Ze waren echter bij het gereedmaken van de statistiek nog niet in New York aangekomen.

Hij bezocht onlangs negen vertaalprojecten in Kameroen en vertelde dat in de komende jaren daar nog drie bijbels en minstens tien nieuwe testaments gereed zullen komen. Alleen al voor deze uitgaven is zeker een miljoen gulden nodig.

Om de basis voor het bijbelwerk in Nederland en elders in de wereld te verbreiden wordt in de eerste week van april door het NBG een landelijke ledenwerfactie 'Door geven' georganiseerd.

VERENIGING VOOR CHRISTELIJK NATIONAAL SCHOOLONDERWIJS — EDE —

De Oranje Nassauschool in Ede-Zuid is gevestigd in een modern gebouw en is als basisschool op ca. 150 leerlingen geprognostiseerd. Voor deze school zoekt het bestuur per 1 juli a.s. of zoveel eerder als mogelijk is

een schoolleid(st)er

die in staat is in goede harmonie met team, ouders en bestuur deze school te leiden.

Vereist is ervaring met het leiden van een school, actief bezig zijn met de ontwikkelingen in het onderwijs en gestalte kunnen geven aan de komende basisschool.

Gezocht wordt een stimulerende persoonlijkheid, die door woord en daad het evangelie tracht inhoud te geven.

Godsdienst bij voorkeur Ned. Herv. op ger. grondslag, Chr.- of Ned. Geref.

Inlichtingen worden gaarne verstrekt door de schoolleider de heer J. ter Velde, telef. 08380-14779 of door het bestuur i.c. de heer A. Kok, telef. 08380-34258.

Sollicitaties binnen 10 dagen bij de secretaris van het bestuur, de heer C. J. Botterweg, p/a Postbus 350, 6800 AJ Arnhem.

Dr Kruyswijk deelde mee dat het startschot voor deze actie wordt gegeven op 28 maart in de Engelse Kerk in Amsterdam, de plaats waar 170 jaar geleden het NBG werd opgericht. Daar zal onder andere dr Ulrich Fick spreken, de algemeen secretaris van de Wereldbond van Bijbelgenootschappen.

Zoekt U een camping waar U zich als Christen thuis kunt voelen?

Evangelische Camping „t BELOOFDE LAND”

biedt U o.a. een fijn programma tijdens de vakantieperiode. Tevens verhuren wij (toer)caravans. Vraag folder.

Bosweg 17 — 3781 NG Voorthuizen
Tel. 03429-2942

Vakanties voor jongeren

De christelijke gereformeerde jongeren organisatie (CGJO) biedt voor het zomerseizoen een aantal (heel betaalbare) vakantie mogelijkheden

— — — — — voorbeelden — — — — —
een week-kamp
in een kampeerboerderij
in Drenthe of op de Veluwe
voor 12 t/m 15-jarigen

★
een 14-daagse bergvakantie
voor 16-jarigen en ouder
op 1200 meter hoogte
in een eigen kamphuis
in het Oostenrijkse
LATSCHAU

Het volledige programma 'samen uit 1984' kun je aanvragen bij:

jeugdwerkcentrum
'bastion'
robijnstraat 10
7314 JC Apeldoorn
(055) 556 257

Wilt U 'n gezellige en geslaagde vakantie?

Huur dan een bungalow of bespreek een mooie plaats op de camping.
U zult er zich thuis voelen.
Nieuw in '84 Groot zwembad met kleuter en spartelbad.
Informeer eens naar de mogelijkheden voor U.

Recreatiecentrum „Ackersate”
Harremaatweg 26
3781 NJ Voorthuizen - Tel. 03429-1274

Te huur

op Pluimveebedrijf in de bosrijke omgeving van Dalfsen

6 pers. STACARAVAN

Bos en zwembad op 5 min. afstand.

A. Mol, Wagteveldweg 5, Dalfsen,
tel. 05293-1206.